

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj **IX.**

O sredo 5. listopada (poznojesna) 1851.

List **45.**

Poljske pridige.

Tretja pridiga.

Kako pridemo k pravemu spoznanju tečnosti klaje in rodovitnosti gnoja?

So scer na svetu dežele in kraji, kjer zemlja bogato rodi brez gnoja. V taci deželah je pa ali malo ljudstva, ki ne nadležje neprenehama zemlje tako, kot mi, — ali pa je rodovitnost zemlje tolikšna, da ne opeša kmalo.

Brezkončna pa vunder tudi ta rodovitnost ni, česar nam Amerika očividno spričuje, kjer sta tobak in cukar, neprenehama skoraj skozi 100 let pridelovana, zemljo tako izpila, da jo tudi Amerikanci sedaj morajo gnojiti, ako hočejo kaj pridelati. Severni kraji naše zemlje se ne morejo k takim blagodarjenim deželam prištevati; hočemo tukaj obilo pridelovati, moramo obilo gnojiti.

Nar bolj gnjusne reči na svetu sta gnoj (živinško in človeško blato) in pa scavnica; vunder sta nar naravniši in nar tečniši pomočka rodovitnosti zemlje. Od nju moramo tedaj nar poprej govoriti.

Kakošno moč ima gnoj mnogoverstne živine? Za ktere poljá je nar boljši? Koliko da en konj, ena krava, ena ovca na leto gnoja? Kakošen razloček v rodovitnosti je med gnojem in gnojem?

Te vprašanja so za kmetovavca sila važne, in prizadevali so si že mnogi zvedeni možje, te zastavice vganiti. Ali eden pravi tako, drugi tako, da kmetovavec na zadnje ne vé, komú da bi verjel. Treba je tedaj v teh rečéh gotovih skušnj, da se zvé, kaj je le vganovanje, kaj pa resnica.

Hočejo pa skušnje gotove biti, se morajo 1) okoljstave, v katerih se je skušalo, natanjko razodeti, 2) se morajo obstojni deli klaje poznati in 3) obstojni deli gnoja skerbno zvediti.

Ta pot resnico odkriti, je scer težavna, in še bo veliko vode v morje steklo, preden bomo zamogli reči: zdaj imamo čez in čez gotove vodila za kmetijstvo. Ali nikar naj nas težave ne strašijo; ker ta pot je edina k spoznanju resnice.

Da gnoj naše živine od klaje izvira, ki jo ji damo, vsak vé; ravno tako je tudi znano, da veliko te klaje na poti skozi živinsko truplo zgine, namreč tisti del, ki ga živina potrebuje, da živi, da se redi in debeli, in da dá mléka.

Kteri deli klaje pa so, ki se v meso in loj (mast) spremenijo? Ktere živina s sopenjem izdahne? ktere grejo s pótam (znojem) preč? in kteri grejo v blato in scavnico?

Ali ni jasno kot beli dan, da le takrat zamoremo redivnost in primero klaje do gnoja razsoditi, ako obstojne dele klaje in gnoja poznamo in iz njih tiste spremíne zvémo, katerim je klaja v truplu živinskim podveržena. Kdo zamore brez tega lastno-

sti tega in uniga gnoja, in njegovo moč do mnogoverstnih sadežev ceniti? Nihče.

Le kmetijska kemija nam to razodeva. Čeravno nam je razodetje še marsiktere skrivnosti na dolgu ostala, nam je že vunder marsiktero razodela. Naj kmetovavci v svoj dobiček hvaležno sprejmejo to, kar jim bomo po teh skušnjah razodeli.

Naznanilo tistih fabrikantov, obertnikov in rokodelcov,

ki so iz raznih dežel austrijskiga cesarstva v Londonski razstavi medalje prejeli, ali so častno pohvaljeni bili.

Všeč bo mende bravcam „Novic“ razstavnike zvediti, ki so v toliko imenitni Londonski razstavi poslavljani bili, zlasti tiste iz domačiga kraja. — prav bi pa utegnulo tudi marsikterimu biti, slavniši fabrikante in obertnike sploh poznati, kakor tudi zvediti: kako mnogoverstno blago se je v razstavo poslalo, ki je, ako je posebne vrednosti bilo, medaljo ali pohvalno pismo prejelo.

Bile so pa pri ti razstavi dvojne medalje, in nar imenitniši se imenujejo poslednje: — ene velike medalje (po angleško „Council Medal“, — druge slavne medalje (po angleško „Prize Medal“); razun medalj pa so bile tudi pohvalni oméni („Honourable Mention“) podeljeni. Vsih teh trojnih poslavil je podelila zato izvoljena sodna komisija v vsim skupej 5084, — 2039 jih je domačim na Britanskim ostalo, 3045 pa jih je šlo v druge dežele; v Austrijsko cesarstvo 243, in scer 4 velike medalje, 116 slavnih medalj, 123 pa pohvalnih omén.

Iména tistih, ki so iz raznih dežel austrijskiga cesarstva omenjene častne darila sprejeli, so pa téle v 30 redov zverstene:

1. red. Rudarsko in rudninsko blago.

Veliko medaljo je prejel: baron Kleist, vlastnik železnin v Neudeku na Českim, za železo posebne dobrote in izverstniga izdelka.

(Slavno medaljo so prejeli:) Ferd. grof Egger, vlastnik fužin na Koroškim, za železo in jeklo, — Anton Fišer, fužinar pri sv. Egidi v spodnj. Austrii, za jeklo in železo in železni čvežen (drat), — rudarstvo kneza Švarcenberga v Muravi na Štajarskim, za železo in jeklo, — Andrej Töpfer, fužinar v Šeibsu v spodnji Austrii, za železo in pléhovino, — pléharna v Wöllersdorfu za črni in beli pléh, — c. k. vodstvo rudarskih izdelkov na Dunaju za železo in vlitó jeklo Weyerske, Neuberske in Maria-Celjske fužine, in pa za cinober, — vdova barona Karlna Zois-a, vlastnica fužin v Javor-

niku in na Bistrici na Krajnskem *) za dobro jeklo in železo.

(Častno omenjeni so bili:) Jurigrof Andrassy iz Dernö na Ogerskim za sirovo železo, — fužine grofa Bucquoi-ta v Kaliču na Českim za železo, — fužine Bertolda Fišer-ja iz Traisen v spod. Austrii za vilito jeklo, — rudarije kneza Fürstenberga na Českim za železo, — Friderik Kochmeister, tergovec in rudár v Peštu, za nikelno in kobaltno rudo, — rudarsko društvo v Vordernbergu na Štajarskim za železo, — Karl Šedl, fužinar v Wasserburgu in Frauenthalu poleg Lilienfelda v spod. Austrii za železni čvežen (drát), — Ervin grof Schönborn, rudár v Daskovcu na Českim za granate, — J. F. Szumrak, kupec in rudár v Novisolu na Ogerskim, za kobaltno rudo, — Juri Volderauer, rudár v Solnogradu, za arsenikno rudo.

(Dalje sledí.)

Književni jezik nemški — in pa književni jezik slovanski.

Čeravno so poméni o vesoljno-slovanskim jeziku že clo stara reč, so se vunder ti pomeni po odvezi slovanskiga jezika njegove nekdanje sužnosti poslednji čas bolj oživili, in želje po njem so se jele glasnejši kot nekdej razodevati. Narava pa nikjer skokoma ne napreduje, tako tudi v vednostih ne; od stopnje do stopnje grémo naprej. Zato tudi noben previden Slovan nikodar ne misli, da bojo Slovani že v kratkim edini jezik imeli, ker razpartija po samoljubnosti tega in uniga slovanskiga kolena se bo še le takrat prav začela, ko se bo mislilo, da ima edinost že gladko pot. Naj bojo Nemci veseli, da že imajo vesoljno-nemški (pangermanistični) jezik, zakaj, če bi ga že ne imeli, gotovo bi si ga dandanašnji ne napravili. Teško je, veliko glav pod en klobuk spraviti — in te težave nam bo tudi v osnovi vesoljno-slovanskiga jezika vsakdo gotovo poterdil, katerimu je resnica ljuba. Tudi Slovani niso angelji brez človeških slabost!

Kdor pa morebiti misli, da je v slovanskih narečjih že taka različnost, da že po sami ti bi teško bilo, vesoljno-slovanski književni jezik vstrojiti, temu hočemo po živih izgledih dokazati, da različnost med 14 do 16 slovanskimi narečji ni tako velika, kakor je med 505 narečij nemškiga jezika, in da tisto norčevanje, da en Slovan družiga clo ne razume, je skoz in skoz piškov oreh. Čujte, ki nemški književni jezik razumete: ali boste razumeli, kaj naslednji Nemci v različnih deželah govore **), ko vsi eno in ravno tisto pravijo, rekoč: Nemec okoli Hanovera pravi: Härt tau, et gunk ein Saegemann ut, tau saegen, — u Stari Marki okoli Magdeburga: Horch tau, et ging en Buer up't Feld tum Seen, — okoli Hamburka; Hört to, een Buhr güng ut, sien Saat to say'n, — u Meklenburgo-Schwerinskim: Häret to, sü, där gink en Sajer uut, to sajen, — okoli Brunšvika: Höret tau, süh, et gung en Saemann ut, to saien, — u Harcu: Härt zu, sät, es käng ä Sämann aus, zu säe, — okoli Paderborna: Höret to, sü, et chink'n Seimann ut, to seien, — med Lipskim in Durinskim: Hürt zu, säht, 's gung ä mal a Siämann aus, zu siän,

*) Po Dunajskih časnikih sta naš Javornik in Bistrica spet na Koroškem! Pa naj že premikujejo in postavljajo časniki našo deželo, kamor koli se jim zdi — nas le to veselí, da je bila Zois-ova železnina in jeklina tudi na Angleškem počastena, kjer železo dobro poznajo. Vred.

**) Iz zemljopisa K. Vladislava Sapa del II. zvezek 1. stran 46. — po M. Majerjevih »pravilih«. Vred.

— u Voigtlandu: Horcht auf, un lässt euch so ge, a mäl ging a Bauernaus, zen sä'n, — u Saso-Meinkah: Hört zu, sich, es gieng ä Sämo os, zu sää, — okoli Ansbaha: Härt zu, sich; es gieng ä Soama aufs Soa aus, — okoli Kassela: Hehrt zu, sich, es gink en Sehmann us, ze sehen, — okoli Trejse u Kurheskim: Hört zu, secht, ess gung en Saemann aus, ze säe, — okoli Kolina pri Renu: Kikk, et jing ä Ziemann us, zu zien, — okoli Bonna: Hört zo, süch, et ging ene Säer eruus, zo säen, — na pogorji Eiseli: Gett ägt, seet, et geng ämal enne Säemann us, äm zo säen, — okoli Zweibruka: Horcht zu, 's isch e mal e Bauer 'naus ins Feld gang, vor ze säe, — okoli Špeira: Hört e mal zu, seht, 's isch e Saemann nausgange säe, — u Allgavi blizo Füssen in Nesselwanga: Heard zue, lueg, 's ischt a Säema aus'gange, z' säed, — okoli Stuttgarta: Höret me an, a Bauer ischt zum Säa naus gange ufs Feld, — okoli Donauwertha: A Söma ischt ausganga, seim Söma osz'werfa, — okoli Bavarskiga Gmunta: Hairet zua, gukkt, es gäht a Säemann aus, zum säan, — okoli Würburka: Hör a mol, as is a Sämo ausganga, za säa, — okoli Norimberka: Höirt zou, segt, es is a Bauer ausganga z' säa, — okoli Eichstäda: Itza schau, a Baur is zum sän ganga, — okoli Mnihova: Lossts eng sogng, a moi is a Bauer aufs Sah'n nausganga, — okoli Briksena u Tirolih: Da hearts a mal zue, as ischt a mal a Bauer ze san aussigangn. Kdo je te nemške možake razumel, ali iz njih besed posnel, da so vsi vsi hotli ravno to rêci, kar se v vesoljno-nemškim književnim jeziku pravi: „Höret! es ging einmal ein Saemann aus um zu säen“.

Če so po tem živim dokazu zamogli Nemci edini književni jezik dospeti, vunder sedaj nobeden pameten človek ne bo več dvomil nad mogočostjo ediniga slovanskiga jezika, in nobeden pameten Nemec se ne bo norčeval nad nerazumnostjo Slovanov med sabo, ako sliši imenovane nemške možake tako nemško govoriti, da gotovo eden družiga ne razume.

Pristavimo v primeru ravno tiste nemške besede v nekatere slovanske narečja po izvornih spisih sv. pisma, ter prašamo: ali ne bo Slovan Slovana desetkrat lože razumel? Slovenec pravi: „Pole! izide nek sejavec sejat“, — v ilirskim „Eto! izajde koj sije sijati“, — v starim slovenskim „Izide sejaj sejati semene svoega“, — v poljskim „Oto! wside rozciwca, abi rozciwal“, — v českim „Ay! wysse rozsecvac, aby rozsyval“, — v ruskim „Se izide sejaj, da sjati.“

Naj sodi sedaj, komur je za resnico mar! Moj namen v tem spisu je bil le dokazati, da v slovanskih narečjih je veliko veliko bližniši pot do edinosti književniga jezika, kakor je v nemškem jeziku bila, in da zavoljo tega so Hanoveranci Hanoveranci, Bavarci Bavarci, Prusi Prusi, Tiroljci Austrianci itd. ostali, če lih imajo pangermanistični jezik!

Novičar iz slovanskih krajev.

Xp. Iz Vêrkovc pri Lutomeru. Odahnit se vtrudljivih opravil in znebit se za en čas mestne mégle, sim se podal na svojo ljubo domačijo, kjer je nekdej moja zibelka stala, in kjer sim perve leta nedolžne mladosti kakor tiček vesel v kmetiškim življenju doveršil. O polnoči se vsedem v Celji na železnico; proti trém smo jo priderdrali v Rače. Ali od tod v Ptuj je priti, je bila velika težava, ker (mende zavolj deževniga vremena!) tistega vozá (omnibusa) tukaj ni bilo, ki bi ga mogel po storjeni pogodbi vlastnik gostivnice „beim Lamm“ iz Ptujega vselej tù sém postaviti, kadar železnica pride, da pelje popotnike naprej. Jez in moja

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj IX.

V sredo 12. listopada (poznojesna) 1851.

List 46.

Kmetijske skušnje.

(Kako ravnati, da se polovica ovsu pri konjski klaji prihrani). Ljudje, ki so le vidili ali slišali, kako so njih oče ali stari oče konjem klajo dajali, in se naravnost po tem ravnajo, brez premislica: ali bi se ne dalo to bolje in tudi boljši kup opraviti, bojo scer z glavo majali, ko bojo to brali, in se morebiti temu svetu posmehovali, češ: to je pa že spet ena tistih učenih, ki ni za nas. Može pa, ki ne zaveržejo popred nobene reči, preden se ne prepričajo, da je zares slaba, nam bojo poterdili, kar jim bomo nasvetovali, se vé da le takim, ki svojim konjem tudi ovsu dajejo.

Da kruh več zda, kot sirov oves, je resnica, ki jo je skušnja obilo poterdila, in ki jo more vsaka gospodinja poterditi, ktera vé, da ima kvas (krovajec) pri kruhu to lastnost, da v moki redivne dele razveže ali razkroji, da jih potem želodec veliko lože prekuha in vse tečne dele lože iz nje pobere — v živež truplu. Če pa želodec sirov oves dobiva, gré veliko tečnih delov po blatu od živine preč, ker želodec ni v stanu vsiga dobro prekuhati.

Naj da tedaj gospodar ovés, ki ga je svojimu konju namenil, v moko zmleti in z obilnim kvasom v kruh spéči; potem naj ga v majhne štirivoglatne koščike zrezaniga med rezanco konju daje, in prepričal se bo, da bo s polovico ovsu toliko opravil, kot scer s polno mero ovsu. In konj se bo prav dobro počutil.

V severnih krajih Švedskiga bi ne mogli gospodarji shajati, ako bi tako ne ravnali; ondikermijo svoje konje sploh s kruham in si prihranijo veliko ovsu. Kdor je kmetijske bukve bral ali po Westfalnu popotoval, se je prepričal, da ondi konjes kruham kermijo, ki ga „pumpnikel“ imenujejo. (Iz ted. lista Solnogradske km. dr.)

(Po koliko soli dajejo v raznih deželah živini). Koristnost soli za živino smo v „Novicah“ že obilno dokazali. Angleški živinorejci so tega tako prepričani, da pravijo, da gospodar, ki svoji živini dovelj soli daje, zamore tretjino ali celo polovico klaje prihraniti, ker sol vse na tanjko prekuha, da pride živini na dobro, kar bi sicer neprekuhano skozi čeva šlo. Angleži je dajejo na dan pitavnemu volu 10, molzni kravi 6, konju 7 lotov, ovci pa 1 lot. — Na Francoskim je v poduku ministerstva kmetijstva nasvetovano: delavnemu volu 3 lote in pol, ravno toliko molzni kravi, pitavnemu volu 5 do 8 lotov in pol, pitavnemu prešiču 3 ali 3 lote in pol, ovci 1 lot, pitavnemu koštrunu 2 ali 2 lota in pol, konju ali mezgu 2 lota soli dajali. — V Švajcu je dobiva pitavni vol 8 lotov in pol, — v Belgii 3 lote in pol, prešič enmalo več kot 1 lot.

(Kako ravnajo na Nizozemskim (Niederlanden) s senam ali s otavo, ki ni bila popolnoma suha domú spravljena). Več dolzih žakljev napolnejo s senam ali rezanco in jih pokoncu postavijo na

več krajih seníce (pôda); okoli njih zložé senó na kup, in kadar s kupam pridejo do verh žaklja, potegnejo žakelj vùn, in v kupu ostane potem ljuknja, skozi katero gré soparica vùn, da se senó preveč ne pari, da se ne vname in se boljši ohrani.

Naznanilo tistih fabrikantov, obertnikov in rokodelcov,

ki so iz raznih dežel austrijskiga cesarstva v Londonski razstavi medalje prejeli, ali so častno pohvaljeni bili.

(Konec.)

2. red. Kemijsko blago.

(Slavno medaljo so prejeli:) Venceslav Batka, fabrikant v Pragi za rudninske priprave, — Franc Broše, fabrikant v Pragi, za jantarovo kislino (Bernsteinsäure), za uranov in kromov kisanc, — bratje Heincen, fabrikanti v Tečnu na Českim za orseil, — E. F. baron Herbert, fabrikant v Celjoveu in Vošpersku na Koroškim za svinčeno belino, — Wageman, Seybel in družbiniki, fabrikanti v Lisingu poleg Dunaja, za kemijske priprave.

(Častno omenjeni so bili:) Venceslav Batka v Pragi za kemijsko blago, — G. J. Braun, fabrikant v Pragi, za kositarski natron, — Ignac baron Herbert v Celjoveu za svinčeno gladčino, — Janez Hochberger, fabrikant v Karu na Českim za žeplo in galún, — Kinzelberger in družbiniki, fabrikanti v Pragi za različne barve, — Kutzer in Lehrer, fabrikanti v Pragi za ultramarin, — Janez Setzer, fabrikant v Weitenegg-u v spod. Austrii, za ultramarin in kadmiumovo rumenico, — G. D. Weber v Benetkah za očišeni vinski kamen (venšterg).

3. red. Jednine.

(Slavno medaljo so prejeli:) Jordan in Barber, mlinarja v Tečnu na Labi (Elbe) za moko, — Anton Richter in družbiniki v Kraljevím Dvoru na Českim za sladkor iz bele pese.

(Častno omenjeni so bili:) brata kneza Neuwall v Klobanku na Marskim za sladkor iz bele pese, — sladkornice Tlumačke v Galicii za sladkor iz bele pese.

4. red. Rastlinsko in živalsko sirovo blago.

(Slavno medaljo so prejeli:) Jakob Birnbaum v Peštu za konoplje, — Izak Figdor in sinovi, velki trgovci na Dunaji, za volno, — Štajarsko svilorejno društvo v Gradcu za sirovo svilo (žido), — Jožef grof Hunyady, grajšak na Ogerskim, za volno; — Henrik grof Lariš-Moennich, grajšak v Karvinu na Šlezkim, za volno, — Anton grof Mittrowsky, grajšak na Šlezkim, za volno, — Janez Querini v Benetkah za sirovo svilo, — Scheibler in družba v Milani za sirovo svilo, — mehaniška predivnica v

Schönberg-u na Marskim za predivo, — A. Steinböck, posestnik olejne v Št. Jurju v zgornji Austrii, za lanéno olje, — Štefan Tandler v Zinnwaldu poleg Toplic na Českim za lesne in slamne nitke za pletnino, — godivnica prediva v Ullersdorfu na Marskim za predivo, — bratje Verza v Milani za svilo.

(Častno omenjeni so bili:) Janez Bachrich na Dunaji za pripravljeno gobo, — C. J. Malvieux, velki tergovec v Peštu, za ogeršično olje, — G. B. Mattiuzzi v Varmu na Friulskim za sirovo svilo, — N. Panna in J. Alexis v Kronstadtu na Erdeljskim za volno, — Rotsch in Reichel v Gradcu za Štajarske tkavne kartače, — August Scola v Lincu za svilo, — Izak Senigaglia v Palmi na Friulskim za sirovo svilo, — g. Steiner in sinovi v Bergami za svilo, — Olivier grof Wallis, grajšak v Kolesovcu na Českim, za volno.

(Dalje sledi.)

O zadevah poglavnih ljudskih šol na Krajskim.

Pred sabo imamo navod, kako naj v poglavnih ljudskih šolah Krajskiga úk za úkam sledi, ki ga je pod naslovom „Entwurf eines Lehrganges für die Hauptschulen im Kronlande Krain“ nadzornik naših ljudskih šol g. dr. Močnik na svitlo dal za voditelja učenicam. Odkritoserčno rečemo, da že dolgo smo pričakovali, kdaj se bo kaj naš g. nadzornik ljudskih šol oglasil, djansko zvediti njegove namene o šolstvu, njegovi skerbi izročnim; — prebravši omenjeni navod sedaj z veseljem povémo, da je delo velike velike hvale vredno. O pomanjkljivosti naših po starim kopitu osnovanih ljudskih šol ni dvombe več; zagovorniki njih le prazno slamo mlatijo. Ako se pa ljudskim šolam nekdanje baže pomanjkljivost očita, se ne krivičijo zavoljo tega možje, katerim je bilo poprej nadzorništvo šol ali učenje izročeno, ampak le stara sstava (System), po kateri so vsi ravnati mogli, čeravno so vidili, da, kar je bilo pred 50 leti dobro, ne more več danes dobro biti. Zato vsak prijatelj šolstva radostno sprejme po slavnim ministru grofu Thun-u vpeljane važne poprave ljudskih šol, zlasti če so tako izverstno osnovane, kakor jih vidimo v g. dr. Močnikovim „navodu“, katero zamoremo po vsi pravici mojstersko delo imenovati. Od stopinice do stopinice je tu za vse 3 razrede (klase) na poglavnih (mestnih) šolah učenicam lepo pot pokazana, kako naj napredujejo od maliga do višjiga. Nar imenitnišimu nauku ljudskih šol, namreč rečnimu nauku (Anschauungsunterricht) in vajam govorstva in mislivnosti je v tem navodu kaj lepo pot pokazana; vse se veže organiško, vse se vjema soglasno.

(Konec sledi.)

Národské starice.

Sedemnajsti list.

Ljubi moj Jože! Danes in še zanaprej v enem listu Ti bom od Metulj govoril, ktere so Rimljani „Metulum“ imenovali. Metulum Metulje, za Oglêjem (Aquila) po velikosti nekdanj pervo mesto, jestalo v današnjem Obloški fari, tu kjer je zdaj vás Metulje ali Metljè, to je, od podfarne vasí eno uro dalje proti Ložu. Da so nekdanje Metljè tukaj bile, ne pa kjer je Metlika, ti bom lahko dokazal:

1. Metulje so bile, kakor zgodopisnik Strabon z več družimi terdi, v Zapodji, in ravno v nekdanjem Zapodji še dandanašnji vás Metljè stoji, okoli ktere rimske denarje in druge take spominke najdujejo. Metlika stoji pa v nekdanji Panonii.

2. Metljè pravi Appian je poglavito mesto Zapodov in leži verh ene obrašene gore na dveh gričih

(tumulis), ktere posrednja dolina enega od družega loči. Ravno na gorskej ravnini okoli Oblok so semtertje griči najpripravniji za tako streljanje in bojevanje, kakoršno je nekdanj bilo. Metljè so bile na dveh gričih, na nižjem je stal var ali zbornica ali hiša starašinstva. Dandanašnji se temu griču Tlačica pravi; veči grič, ki zraven stoji, se pa Tlaka imenuje. Daje Tlačica zapušeno seliše, se še zdaj po tem pozna, ker je okoli in okoli pri verhu lepo vglajena, po verhi pa lepo zavrana, kar, kakor si je misliti, ni po natori tako lepo narejeno. Na tej ravnoti je lahko stalo veliko poslopje. Od Metlike se ne more reči, da verh ene gore leži, na kateri so griči.

3. Pri Metljah so bile globoke vode. Flor pravi, da si je vojak v strahu zavolj vodá in sovražnikov pomišljeval, in da mu je Cesar škit iz roke zgrabil, ter prvi pred četo šel. — Ljudje po slišanju pripovedujejo, da je bilo na Resji in dalje proti Metljam jezero, katero se je ob svojim času dalje preselilo in pri Ložu nastopilo. Ložko jezero je imelo tako preseljevanje do svojega velicega prostora, ki je od nekdanj blizo današnje Cerknice. Da je okoli Metuljskega vara jezero stalo, kažejo suhi lijaki, ki so po dolini okoli Tlačice, in ki so nekdanj vodo točili iz tal kviško. Na enej strani je sêdlo, katero je utegnulo li včasih ob povodnjah pod vodo skrito biti, in katero je vezalo varsko gradiše z drugim suhim svetam. Čez to sêdlo je menda bil most, po katerim so Rimljani turne do varskega ozidja porivali. Nad tem sêdlam si je vojak, strašen od vodá in sovražnikov, pomišljeval. Res je, da so tudi pri Metliki vode; pa Kolpa, Kropa in Lahinja bi sovražnikov ne zadrževale posebno, zlasti ker se tudi po suhem lahko v Metliko pride. Toliko za danes.

Tvoj stari prijatelj Benkov Tone.

Slovansko slovstvo.

Slavni Vuk Štefanovič Karadžić je razglasil, da v Jermenski tiskarnici na Dunuju se vnovič natiskuje Srpski rečnik, ki bo memo perviga natisa z 20000 novimi besedami pomnožen. Kakor so v prvi izdaji pri različnih besedah opisani običaji in misli naroda slovanskiga in so tu in tam dodane narodske pripovedke, tako bo tudi v tem 2. natisu, kjer bojo tudi nove besede v nemški in latinski jezik prestavljene. Cela knjiga bo obsegla 55 velicih pól; čez 40 jih je že natisjenih; do konca tega leta bo delo gotovo. Veljal bo rečnik v austrijskih deželah 6 gold. v bankovcih. Naročiti se zna do konca tega leta; naročivne pisma se franko pošiljajo g. izdatelju na Dunaj na „Landstrasse am Heumarkt Nr. 517 in Wien“. Iména naročnikov se bojo natisnile. Priporoči se ta besednjak živo vsim Slovincam, katerim je znanje lepoglasniga serbskiga jezika mar.

Novičar iz slovanskih krajev.

Na Veprincu. J. V. V Istrii je letošna letina slaba: grozdja je bilo okolj morja malo, više gori nekaj več; pa ni moglo dozoreti, ker je jelo poprej gnjiti. Bolje vino deržé vedar po 5 gold., špud, 52 verč, pa po 6 gold. Korún zlo gnije; zelnih glavíc bo po Učki malo, répe in korenja nekoliko več. Marúna (kostanja) je bilo niže pri morju več in lepjega, više v gori ga je megla opalila; naj lepšega cenijo po 6 gld. cent. Drugega sadja letas tukaj ni bilo nič; smokve (fige) so opreteklih zimah mnogo pozeble; samo oljke lepo kažejo. Ljudsko zdravje je prav dobro; ali zebe že tudi nas, ker je 5. t. m. sneg blizo do morja padel.

Xp. Iz Verkovec pri Lutomeru. (Konec.) Še enkrat se vernem v Lutomer, znamenit teržic, v katerem in krog kterega slovenski narod biva, kterega pa

NOVIČE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj **IX.**

V sredo 24. grudna (ranozimna) 1851.

List **52.**

Nekaj iz nove mitne (colne) tarife.

Kakor je bilo v „Novičah“ že povedano, je poklicalo kupčijno ministerstvo lani zbor fabrikantov in obertnikov na Dunaj, se ž njimi posvetovati za novo, sedanjim časom primerno mitno (colno) tarifo, ktera naj bi se odrajtovala na meji za uvožnjo ptujiga blaga v dežele našiga cesarstva, ali za izvožnjo domačiga v ptuje dežele.

Namen tega cola mora biti od ene strani domače fabrike in obertnike varovati pogube po vunanjim blagu, od druge strani pa tudi po uvožnji ptujiga blaga v naše dežele nam drugim postreči, ki nismo ne fabrikanti ne obertniki, da nam domače robe predrago ne silijo.

Kupivcam bi bilo gotovo s tem nar boljše vstreženo, ako bi se smelo ptuje blago brez vsiga cola v naše dežele voziti, ker bi potem imeli mnogoverstniga blaga na izbero, s tem bi tudi konec bil vsiga kontrabanta, — ali vlada mora pomisliti, da tudi domače fabrike, od katerih živi in zaslužek dobiva na milione ljudi, morajo v stanu biti, si kaj prislužiti. Zavoljo tega so si fabrikanti in kupci s svojimi željami ravno navskriž, in zatega voljo mora skerbna vlada srednjo pot iti, da ne zatiruje ne fabrikanta ne kupca (den Käufer). Da tedaj taka postava ne more nikdar vsim po volji biti, je gotovo; še druga težava je pa ta, ki zadeva razmere ene deržave do druge.

Ministerstvo je po zaslišanju svetov lanjskiga zbora določilo novo tarifo, ktera bo prihodnjiga svečana v veljavo stopila. Iz te tarife povzamemo nektere izgleda, s tem pristavkam, da mitni (colni) cent nima 100, ampak $89\frac{1}{4}$ funtov.

Za uvožnino kave (kofeta) se bo plačalo za cent 10 fl., — konopneniga, lanéniga in ogeršičniga olja v sodcih 1 fl. 30 kr., — voska 4 fl., — za oglje in šoto se ne bo plačevalo uvožnine, — za svilo (žido) 15 fl., — za sirovo pavolnato prejo 7 fl., — za beljeno 10 fl., — za barvano 15 fl., — za sirovo platneno prejo 2 fl. 30 kr., za beljeno 12 fl. 30 kr. za prihodnje 3 leta, — za sukanec 20 fl., — za borno pavolnato blago 20 fl., za srednje 75 fl., za lepo 100 fl., za posebno lepo 150 fl., za nar lepši 200 fl. od centa, — za srednje lepo platneno blago 75 fl., ravno toliko za volnato srednje blago, za posebno lepo pa 150 fl., — za svilno blago 2 fl. 30 kr. in 6 fl. od funta, — za usnje in usnjeno blago se ni nič kaj spremenilo, za vóšeno (lakirano) in prešano 15 fl., — za nar slabeji popir 45 krajc., za slabi 3 fl., srednji 7 fl. 30 kr., za nar lepši 25 fl., za izvožnjo cunj se plača od centa 4 fl. Iz Ogerskiga, Horvaškiga, Slavonskiga in iz Horvaško-Slavonske vojne granice se zamorejo cunje čez Terst in Reko po nižji ceni, namreč proti plačilu 2 fl. od centa izpeljavati, ako se od ministerstva dovolivno pismo dobi. Domače popirnice tožijo po pravici zoper to ni-

sko ceno za izvožnjo cunj, ker se bojé, da jih bo preveč iz dežele šlo in bo to deželi dragino cunj in popirja delalo. — Tarifa za železo je ostala po poprejšnji osnovi, le za jekleni drat in olikane jeklene peresa je uvožnina za cent na 7 fl. 30 kr. postavljena. Izvožnina kosti znese za cent 50 krajc.

Naznanilo tistih fabrikantov, obertnikov in rokodelcov, ki so iz raznih dežel austrijskiga cesarstva v Londonski razstavi medalje prejeli, ali so častno pohvaljeni bili.

(Dalje.)

5. in 6. red. Mašine in mašinne fabrike.

(Slavno medaljo): H. D. Schmid na Dunaji, nasledniki Petra Gamba v Milani za Jacquard-mašino.

Iz 7. reda (nobeden).

8. red. Mornarske in vojnoslovne reči, orodje.

(Veliko medaljo): c. k. vojno-zemljopisni inštitut na Dunaji za zemljovide.

(Častno omenjeni so bili): J. Deutscher, puškar v Berni, za tarčno pušo; A. C. Kehlnerovi vnuki, puškarji v Pragi, za samokrese (pištole).

Iz 9. reda. Za kmetijske in vertnarske orodja (nobeden).

10. red. Za naravoslovne in matematične orodja.

(Slavno medaljo): Venceslav Batka v Pragi za kemijsko orodje, — G. B. Marchesi v Milani za pisno orodje za slepe, — c. k. deržavna tiskarnica na Dunaji za svetlopile.

(Častno omenjeni so bili): Adam vitez Burg, vodja c. k. politehnike na Dunaji, za napravo močimereža (Dynamometer), — J. Kuže, mehanikar v Pragi, za kemijsko vago, — Simon Stampfer, profesor politehnike na Dunaji, za méno orodje, — C. F. Vogel v Milani za svetlopile.

11. red. Za pavolnato blago.

(Slavno medaljo): Janez Langer, tkavec na Dunaji.

12. red. Za volnato blago.

(Slavno medaljo): Filip Haas in sinovi, fabrikanti na Dunaji, za tomošk in žamet, — Jožef Keller, predivec v Berni, za prejo, — Anton Schmieger, predivec v Neudeku na Českim, za prejo, — August Schöll, suknár v Berni, za sukno; in ravno za to tudi Vilhelm Sigmund, suknár v Reichenbergu na Českim.

(Častno omenjeni so bili): Bern. C. Ginzel, suknár v Reichenbergu na Českim, za sukno — in bratje Moro, suknarji v Celjovcu, za sukno.

13. red. Za svilno (židano) blago. so prejeli sledeči fabrikantje svilniga blaga slavne me-

dalje: Juri Hell na Dunaji, — J. Leman in sin za cerkvene oblačila z zlatimi in srebrnimi nitkami, — Anton Messat na Dunaji, — Karl Moering na Dunaji, — bratje Verza v Milani.

(Častno omenjeni so bili:) bratje Bader, Franc Bujati, Anton Chwalla, Fries in Zeppezauer, C. G. Hornbostel in tovaršia, Albert Kostner, Jožef Pfenningberger, — vsi na Dunaji, — Janez Maria Rossi v Sondrii na Lombarškem, — Karl Schipper, in G. Steiner in sinovi v Bergami.

14. red. Za platneno blago:

(Slavno medaljo): Nasledniki Fr. Peldriana iz Hoheneibe na Českim.

(Častno omenjeni so bili:) Venzeslav Ferie iz Merklova na Českim, Janez Siegel in tovaršia v Schönbergu na Marškem.

15. red. Mešano volnato in svilno blago:

(Slavno medaljo:) Jožef Berger in sin na Dunaji, Diego Corimaldi v Milani, bratje Echinger, H. F. Laporta, H. Rokstroh, Jožef Zeisel in J. in Ch. Blümel — vsi na Dunaji.

(Častno omenjeni so bili:) Sebastian Haydter, Vilhelm Reinbold, Jožef Riss, Friderik Siebert — vsi fabrikantje na Dunaji.

16. red. Usnjeno, sedlarsko, jermenarsko in kerznersko blago.

(Slavno medaljo:) J. Geyer, kerznar v Peštu za Ogersko bundo.

(Častno omenjeni:) P. Boulogne, rokovičar v Pragi za kozje in jagnječne rokovične kože.

(Konec sledi.)

Velki zbor kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje.)

Z veseljem je zbor poslušal dalje naprave Vipavske podružnice *), namreč da je za napravo in vodstvo sadiš sadniga drevja ali vertnih šol odbor izbrala, kateriga predstojnik je visoke časti vredni g. okrajni poglavar baron Schmidburg, odborniki pa marljivi gospodje: žl. g. Fr. Schiwitzhofen, g. Jožef Ferjančič iz Slap, g. Peter Difrancesco iz Šturje, g. Anton Stima iz Verhpolja, in g. Anton Žvokelj iz Vipave. Ker pa vsaka reč denarne pripomoči potrebuje, ako se hoče kaj doveršiti, je bilo v zboru podružnice sklenjeno: županije ondi naprositi, da naj bi o ženitvah zopet tiste odrajtila (takse) za drevne sadiša terjale, ki so že nekaj navadne bile. Želeti je, da bi se ta hvale vredna naredba povsod vpeljala, kjer koli imajo soseske kaj skerbí za povzdigo koristne sadjoreje! Daljni predlog podružnice za primerin delež podružničnih dohodkov ji je že po postavah družbe dogotovljen.

Ravno tako radostno je bilo sprejeto naznanilo podružnice Postojnske za povzdigo sadjoreje; očitne hvale vredin je namen g. tehanta A. Grašica iz Ternoviga, en kos zemljiša za napravo drevniga sadiša podariti; prošnja podružnice za podaritev murvinih dreves se bo spolnila, ravno tako tudi predlog za poljsko in poselsko postavo; tudi občinski želji, naj bi se v lagleji delavnost podružnica Postojnska ločila od Bistriške, se bo vstreglo.

*) Po smerti slavniga g. Matija Vertovca si je podružnica namesto njega Vipavskiga tehanta g. J. Grabrijana predstojnika podružnice izvolila, in ker so g. tehant poprej podružnice odborniki bili, je na njih mesto izvolila g. dr. Tomšiča, c. k. svetovavca deželne sodije. Obe volitvi ste poseba srečni v prid in blagor podružnici Vipavski, ki se je vedno marljivo obnašala za povzdigo kmetijstva. Vred.

Ljubo je bilo zboru tudi slišati od prizadeve Trebinško-Zužemberške podružnice za povzdigo sadjoreje, ki je edina z zgorej omenjeno napravo Vipavske podružnice, da naj se o ženitvah donesek za napravo drevnih sadiš podari.

Tudi pridno prizadevanje Kerško-Kostanjevske podružnice je bilo z veseljem zaslišano in po njenih predlogih je bilo sklenjeno: vlado prositi za vbranje povodinj po Kerki, — skerbelo se bo tudi za dobro konopnéno séme.

Hvale vredna skerb Metliške podružnice za rejo murvinih dreves in sviloreje je sploh znana, in z veseljem je zbor poslušal naprave za napredek v teh krajih posebno imenitne sviloreje; tudi skerb za določilo praviga časa tergatve, za popravo slabih cest v Černomlju, za obiranje gosenc, za povzdigo prešičje reje po obilnišim pridelku pese, ktera veliko večí in boljši zraste, ako se tako seje, da je ni treba presaditi, razodeva pridnost imenovane podružnice.

Podružnica v Krajski Gori se marljivo prizadeva za poravnavo toka in bregov gornje Save, ktera o povodnjih zemljiša razdira in kmetijstvu veliko škodo prizadevuje: podružnica toraj nasvetje: naj bi kmetijska družba vnovič (v letu 1844 je to že enkrat sprožila) se na slavno vlado s to prošnjo obrnila, da bi se v ti zadevi kaj pomagalo. Gosp. Ullrich je temu predlogu še nasvetoval pristaviti tole: ker ni stanovitne pomoči pričakovati, ako se le bregovi Save zrvnajo (regulirajo), naj se vlada tudi prosi za prepoved, da v dolinskih predorih (Thalschluchten und Einhängen) bi se ne smélo clo nič derv sekati, scerhboje te dolíne vedno bolj gole in voda bo po teh plazio vedno večí moč dobivala; oba predloga sta bila pterjena. Nasvét g. predstojnika imenovane družbe naj bi si kmetijska družba prizadevala dobro in poterjeno novo kmetijsko orodje po deželi kmetam pokazati, se bo spolnil po neutrudljivim prizadevanju našiga častitiga predsednika kmetijske družbe g. F. Terpinca.

Prebrani so bili dalje dopisi podružnice okolice Ljubljanske, Višnjogorsko-Zatičinske, Založke, ki so zlasti v lanoreji veljavne misli razodele.

Dalje je bil predlog g. fajmoštra Pajka: naj se slavno ministerstvo kmetijstva naprosi za hitri razglas nove poljske postave, enoglasno poterjen.

Nasvetu g. predsednika Goriške družbe: naj bi se namestniki tudi Krajske družbe poslali 4. t. m. v Šežano k zboru za obdelovanje Krasa, se je po volitvi g. M. Vilharja in g. Dekleva-ta zadostilo. (Konec sledi.)

Pogled na „mirno goro“.

Nad Černomljem na strani zapadneje se vzdiguje velikanska gora, nazvana „mirna“ ali gora s. Frančiška. Na verh gore pridši, vidiš pod sabo, k izhodu obrnjen, okolico Černomeljsko, ktera z vinskimi gorcami kot krasen mizen pèrt z zlatim ožovom zarobljena svoje dražesti: mične pake (Anhöhe), niska berda in krotke livade na ogled gizdavo stavi. V večí dalji se razgrinja ponosna horvaška dežela po bistri Kopi ločena od krajske. Pogled nje veličastva očara človeka: na desno z glavo visoko pod nebom molí pri Ogulinu plešasti Klek, mirni stan pridnih čbelic, na levo pa Okič kod Samobora poldanske sončne žarke prideržuje kuhajoč Horvatom jačno in sladko kaplico vina. Med njima se razvija poldrugi dan hoda široka ravnina, ktera k iztoku vedno širja biva, dokler se v plavo ne zgubi v Slavonii in Turčii. V tej nezmernej daljini se tu in tam samo kak vmol zagledati da na dober kukalnik. Resnične so pesnikove besede:

moč si prizadevati za poboljšanje naših gojzdvov po poti uka in s pomočjo cesarskih oblast, je velike hvale vreden, in družba zasluži, da prav veliko udov k nji pristopi. Gosp. Ullrich v Bledu, ki je bil v Solnogradu začasni opravnik te družbe izvoljen, prejema vpise k ti družbi. —

Potreba posebnih bukev za kmetijstvo v domačem slovenskim jeziku je nagnala zbor, da je danes sklenil, take kmetijske bukve na svetlo dati, in sedanjiga g. prošta Arko-ta prositi, da naj bi se oni tega spisa lotili, ker imajo izverstno kmetijsko vednost in ravno tako izverstnost v pisanju slovenskim.

Gosp. odbornik Andrej Malič je razodel novo najdbo dr. Spitalarja: prav naglo dober kis (jesih) prav po ceni narejati. Pričujoči udje so radostno ogledovali to prosto mašnico (kisovec) in tudi pohvalili dober kis. Prav natanjko bomo to za vsako hišno gospodarstvo imenitno najdbo razložili v „Novicah“ prihodnjiga leta.

Dr. Bleiweis je pokazal zboru: kako zamore vsak kmetovavec dobroto svojiga krompirja prav lahko zvediti, kar je zlasti pri sajenju krompirja vediti dobro. Tudi to bomo razložili v prihodnjih „Novicah“.

Po tem je odbornik g. Schmidt po nasvetu podružnic imenoval tiste sadjorejce, katerim naj bi se sreberne svetinje podelile, in sklenil je zbor, jih letos podeliti: g. Francetu Orešnik-u, kmetu v Volčjim potoku (zavolj pridne sadjoreje) — g. Jakobu Mencinger-ju, učitelju v Bohinski Bistrici (zavolj nevtrudljiviga spodbadanja učencov *) k sadjoreji — in g. Jožefu Ogorevcu, oskerbniku na Bokalskim gradu (zavolj pridne sadjoreje). Poslednjič je zbor na predlog podružnice Kamniško-Smledniške sklenil, v spoznanje umniga kmetijstva in posebno pridne sadjoreje g. Mihela Stare-ta, posestnika Mengiškega grada, očitno poslaviti.

Gosp. Schmidt je po tem svetoval: naj bi kmetijska družba prihodnje leto spet sadno razstavo v Ljubljani napravila, kar je bilo enoglasno poterjeno.

Gosp. Andrej Fleischmann je o ti priliki navetoval: naj bi se kmetijska družba po pripomoči podružnic in županov sedaj iz noviga krepko potegnila za napravo sadiš sadnih drevesc po mnogih soseskah. Tudi ta predlog je bil poterjen. Pri ti priliki je razdelil g. Fleischman tudi jabelčka (medence, šmarnice, samorašnike in več družih plemen), ki so po letošnji toči pri Devici Marii v Polji kot drugi sad na ravno tistih drevesih zrasle do velikosti oreha.

Po tem je naznanil odbornik in družbini denarničar g. Miha Pregl dohodke in stroške kmetijske družbe pretekliga leta in prevdank dohodkov in stroškov prihodnjiga leta, iz kteriga se je pokazalo, da bo zamogla družba le izhajati in mnogoverstne občnokoristne naprave izpeljati, ako bojo družbe udje vsi svoj majhni letni donesek gotovo odrajtali, ker brez denarne pripomoči se ne da nikodar nič opraviti.

Po vsim tem je bila volitev novih udov, in po ti je g. predsednik s prijaznim govorom, v kterim ude z „združeno pomočjo“ v prid domačiga kmetijstva delati prosi, letošnji shod sklenil.

Na ogled postavljeno je bilo pri tem zboru, kakor smo že omenili, veliko noviga kmetijskiga orodja, nov kisovec **), Pajkova preša za zelje brez naloge kamnja ***), — lepo sadje, ki ga je g. fajmošter Mužina iz Istrie poslal, — namestnik krom-

pirja (uluk), — nove špiralne peresa iz V. Pleiweissove fabrike na Dunaji itd.

Naznanilo tistih fabrikantov, obertnikov in rokodelcev,

ki so iz raznih dežel austrijskiga cesarstva v Londonski razstavi medalje prejeli, ali so častno pohvaljeni bili.

(Konec.)

17. red. Za popir, bukvotiskarske in bukvovezne izdelke.

(Veliko medaljo:) c. k. dvorna in državna bukvotiskarnica na Dunaji za nove bukvotise.

(Slavno medaljo:) August Habenicht, bukvovez na Dunaji za bukvovezne izdelke, — Ludevik in Karl Hardmuth, fabrikanta na Dunaji za svinčenike, — sinovi Bogoljuba Haase-ta v Pragi za posebno lepe tiskarne dela, — Smith in Meynier, lastnika popirnice v Reki za pisni popir.

(Častno omenjena sta bila:) G. Battagia, bukvotiskar v Benetkah in C. H. Berger, fabrikant na Dunaji.

18. red. Za barvane kotone.

(Slavno medaljo:) Jožef Bossi na Dunaji za ženske oblačila, Friderik Leitenberger, fabrikant v Komanosu na Českim za kotone.

19. red. Za preproge (tepihe), krajce (špice) in stikarije.

(Slavno medaljo:) Maria Benkovits, štikarica na Dunaji za svilne štikarije.

(Častno omenjeni:) Franc Banhofer, Filip Haas in sinovi in Ernst Krikel na Dunaji.

20. red. Za čevljarsko in šivarsko blago.

(Slavno medaljo:) Jožef Christl iz Dunaja za čevlje in škornice, Anton Kunert na Dunaji za turške papuče (pantofeljne), bratje Krach v Pragi za dvojne suknje, Emerih Malatinsky iz Miškolca na Ogerskim za ogersko oblačilo „Szür“ imenovano, Česki rokovičarji za rokovice, Jožef Singer v Peštu za oblačila.

(Častno omenjeni:) Leopold Friedl na Dunaji za ženske rokovice in čevlje, Janez Helia na Dunaji ravno za to, in Janez Langer na Dunaji za škornice in moške čevlje.

21. red. Za nože, pile, kôse:

(Slavno medaljo:) Anton Fišer, fužinar v Št. Ilji v spod. Austrii, za pile, — Anton Haindl, nožar v mestu Steyer v zgor. Austrii, za nože, — Bogoljub Weinmeister, fužinar v Spitalu v zgor. Austrii, za kôse, — Franc Wertheim, fabrikant na Dunaji, za skoble, nože itd.

(Častno omenjeni so bili): Jože Bubenič, nožar v Sibirju, za narodne nože in vilice Romancov, — Juri Fišer, fužinar v Heinfeldu v spodnji Aust., za pile, — Matia Lechner, pilar v mestu Steyer, za pile, — J. M. Offner, fužinar v Vošperku na Koroškem, za kôse, — Janez Penc, fuž. v Müllerau-u na Tiroljskim, za kôse, — Ignaci Rösler, fabrikant v Niksdorf-u na Českim, za nože, ravno tako Janez Stukhardt, nožar v mestu Steyer, — Jožef Alojzi Zeitlinger, fuž. v Eppenstein-u na Stajarskim, za kôse.

22. red. Za železnino in kovino sploh:

(Slavno medaljo:) Grof Dubsky v Lisic-u na Českim, za cvekiče in žeblje, — Janez Egger v Belaku na Koroškem, za prešano svinčeno cev, 900 čevljev dolgo iz eniga kosa, — fabrika vlitiga železa

*) Učenci in učenke so bili lani po sklepu občniga zbora kmetijske družbe očitno pohvaljeni.

***) Ta kisovec zamore vsakdo vsak dan v pisarnici kmetijske družbe (v Salendrovih ulicah) viditi.

****) Tudi ta preša se vidi v pisarnici.

kneza Fürstenberg-a v Novo-Joachimovini dolini na Českim, za peč in podobšine, — Janez Gasser, podobar na Dunaji, za bromasto podobo, — fužina kneza Metternicha v Plasu na Českim, za lovsko peč, — fužina kneza Salm-a v Blansku na Marskim, za železnino.

(Častno omenjeni so bili): J. Arrer, strugar na Dunaji, za biserne gumbe (Perlmutterknöpf), Eberstaller in Schindler, fuž. v mestu Steyer, za železo in jekleni drat, — Peter Ernst, žebjar v mestu Steyer, za žeblje, — Berthold Fišer, fuž. v Traisen-u v spod. Aust, za mnogoverstno kovano blago iz vlitiga železa, — Franc Grabner iz Molle-a poleg mesta Steyer, — Karl, Franc in Janez Švarc, ravno od ondot, za dromlje, — grof Thurn, fuž. v Celjovcu, za železo in jeklo in za žeblje, — Anton Vingert iz mesta Steyer za mnogoverstne čevlje.

23. red. Biserno, zlato in sreberno blago.

(Slavno medaljo): H. Ratzersdorfer, zlatar na Dunaji, za zerkalno remo iz goliga srebra.

(Častno omenjen: Hier. Grohman, zlatar iz Prage, za lepotično blago.

24. red. Za steklo in stekleno blago.

(Slavno medaljo): Pet. Bigaglia iz Benetk, za Baneško steklo, — Fr. Ern. grof Harrach iz Neuwelta na Českim, za stekleno blago, — Meyer-ovi vnuci iz Adolf- in Leonorenhain-a na Českim, za česko steklo.

(Častno omenjeni): Fr. Abele iz Neuhurkenthal-a na Českim, za zerkalo, — Aug. Hegenbarth iz Meistersdorf-a na Českim, za česko steklo, — F. A. Helmich v Wolfersdorf-u, — Vilh. Hofman iz Prage, — Fr. Palme König iz Steinschönau-a, — Ig. Pelikan iz Meistersdorfa — vsi na Českim in za stekleno blago.

25. red. Lončarsko blago.

(Slavno medaljo): Moric Fišer iz Herenda na Ogerskim za porcelan, — Dunajska ces. fabrika porcelana za porcelan.

(Častno omenjeni): Krist. Fišer iz Pirhenhammer-a, in bratje Heidinger iz Loketa na Českim za porcelan.

Blago 26., 27., 28., 29. in 30. reda ni našim braveam tako znamenivo, kakor imenovanih poslavljenih fabrikantov, katerih imena zvediti bi utegnili marsikteremu tergovcu ljubo biti.

Novičar iz slovanskih krajev.

Xp. Iz Celja. (Dalje). 5., 6. in 7. t. m. je stalo pred poroto 8 možkih in dvoje ženskih, — Miha Strašek s sinom in hčerjo iz Prevorja poleg Podčeterka in 7 njegovih sosedov, zatoženi hudodelstva vstaje, od ktere se pri nas redko sliši. Zgodba je pa ta bila: poprejšna sodija v Podčeterku je za iztirjanje dolžnih taks in plačil briča s 4 finančnimi stražniki poslala, da naj ženejo rubljeno živino na mesto očitne dražbe. Ko so pa ti M. Strašku in Mici Krajncovi rubljene goveda proč gnali, je prišel Strašek z 10—12 kmeti, ki so se jim zoperstavili in so jim hotli živino po sili spet vzeti, kar pa jim ni obveljalo. Na vpitje Straška privrè več ljudstva skupej, nekteri s kolmi in prekljami. Ko je živina že na mestu dražbe bila, napade množica 40—50 kmetov posebno finančne stražnike, ktere je začela celò s kamni podajati, in jim po hudim pretepu na zadnje živino vzame. Posebno so stražnika Walika pretepli, tako da je hudo vrezan v roko, brez zavedenja na mestu obležal. — Priče so poterdile skoz in skoz to prigodbo, in deloma so jo zatoženci pri prvi preiskavi tudi sami obstali; v porotni sodbi so pa tajili in rekli, da so za bričem in stražniki

le zato šli jih prosit, naj bi jim živino nazaj dali, in da so se le v bran postavili, ko so jih stražniki napadli; — da bi se bili poprej pogovorili, jim kaj žalega storiti, so stanovitno tajili. Porotniki so jih z 9 glasovi zoper 3 „nekrive“ spoznali — v očitno nezadovoljnost vsim, ki to prigodbo, od ktere se je veliko govorilo, natanjko poznajo. Čeravno je namestnik državnega pravdnika g. Teischinger hudodelstvo natanjko dokazal, pa (ker slovenskega ne ume) le v nemškem jeziku, ktere ga več porotnikov ni razumelo, in čeravno tudi g. zagovornik dr. Forregger v svojem krepkem govoru (tudi v nemškem jeziku) ni krivice imenovanega početja tajil, niso vunder naši porotniki v tem nič nepostavnega našli in zatožence z veliko večino glasov ne dolžne spoznali!! Ali bi jo bili pa porotniki tako delječ zabredli, ko bi jim bil g. državni pravdnik to, kar je nemško v brambo postave dobro govoril, po domače v slovenskim vsim razumljivim jeziku razložil, in v tem jeziku dobro razjasnil: kaj jim gré razsoditi, — tega nočem dalje pretresovati; le to samo moram rēči, da take razsodbe so žalibog! voda na malin tistim, ki terdijo, da naše ljudstvo še ni godno, nepristransk sodnik v porotah biti, ker ne vé, danjegova naloga je le soditi: ali se je ta ali una reč res zgodila, in ali je zares krivična zoper postavu ali ne? in da vsi drugi nagóni, vse druge nagnjenja morajo ta čas na stran priti. Iskreni prijatli in branitelji porotnih sodb hvalimo kar je hvale vrednega, grajamo pa tudi očitno kar je napčnega, — prvo, da naj tako tudi prihodnjič bode, — drugo, da naj se popravi kar je napčnega v vedno terdniši vstanovitev porotnih sodb.

Od sv. Lovrenca v Slov. Goricah. Gospod vrednik! Zvedil sim, da me nekteri za spisatelja onoga sestavka, ki so ga „Novice“ 26. listopada, v listu 48 pod čerko — a iz Ptujja prinesle, imajo. Prosim Vas, blagovolite v „Novicah“ oznaniti, da ta sestavek ni od mene *). Svoje protivnike pa zagotovim, da čeravno nimam sreče „Novic“ z lepimi spisi podpirati, so mi one vender ljubše, kakor marsikteremu vohunu, kteremu je le na skerbi, zvediti: kdo bi bil ta ali uni sestavek v natis poslal.

Pri tej priložnosti še Vam se tudi pritožiti moramo, da še „Slovenskega koledarčka“, ktere ga saderžaj mora po naznanilu poln lepih reči biti, dozda še ni bilo na Ptuj dobiti. Resnično se čudimo, da se ta nova knjiga celo v nemških mestih dobí, le na Ptujji ni, ki na sredi čistih Slovincov stoji! Prosimo Vas, pošlite to tako teško pričakovano knjigo skorej Ptujskim knjigoteržem; mi Vas zagotovimo, da bo vsaki iskreni Slovenec naše okolice s serčnim veseljem po ti imenitni knjigi segel. Z Bogom. Ant. Strajnsak.

Od sv. Trojice na Štajarskem. 22. t. m. je prišlo povabilo od našega častitega c. k. okrajnega sodnika Matija Sirk-a iz Rogatca županijskim predstojnikom, naj se na „Novice“ naročimo, ker veliko koristnega na vse strani na znanje dajejo, in kmeta kakor rokedelca lepo podučijo. Ganjen od tega lepega nagovora sim precej sklenil (kar mislim, da bojo tudi drugi predstojniki storili) se na „Novice“ naročiti, ako ravno jih še prav ne poznam, se pa vender na besedo našega ljubeznjivega g. sodnika zanesem, zvesto prepričan, da oni zmiram za nas in za celi Rogački okraj prav po očetovo skerbijo in nam v djanji in v besedah na pomoč pridejo. Oni niso samo po postavah ojster in pravičin sodnik, temuč tudi milostljiv tolažnik; marsi-

*) V zagotovilo resnice da vredništvo rado na znanje, da imenovani dopis iz Ptujja v listu 48 ni od g. Ant. Strajnsaka, kakor je morebiti kak malovreden sleduh iz podpisane čerke — a misliti utegniti. Vredništvo.

**) Na pričujoči prijazni opomin smo poslali na gosp. Bratuša v Ptujje 20 iztisov »Koledarčka Slovenskega«, kjer se zamore po 24 kr. dobiti. Vred.